Türkiyat Mecmuası, c.27/2, 2017, 239-255

YÖRÜK KÜLTÜRÜNÜ TANITMAK: DERNEKLEŞME FAALİYETLERİ VE YÖRÜK ŞENLİKLERİ

Ayşe Hilal TUZTAŞ HORZUMLU*

ÖZ

Bilinen en eski Yörük şenliği 'Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenlikleri'dir. Günümüze kadar varlığını sürdüren ve her yıl Eylül ayında düzenlenen şenliğe, yerel halkın yanı sıra, Türkiye'nin çeşitli illerinden gelen Yörükler ve Yörük-Türkmen derneklerinin temsilcileri katılmaktadır. Konar-göçer geleneği sürdürmeye çalışan Sarıkeçili Yörükleri dışında, Yörüklerin tamamına yakını yerleşik yaşama geçmiştir. Bununla birlikte her yıl artış gösteren dernek sayısı, Türkiye genelinde yaklaşık 300 Yörük-Türkmen derneğine ulaşmıştır. Bu derneklerin de birçoğu sosyal-kültürel bir etkinlik olarak şenlik düzenlemektedir. Yörük-Türkmen derneklerinin kuruluş nedenleri ve düzenledikleri şölenlere ilişkin akademik yayın azlığı nedeniyle genel bir değerlendirme yapmak zordur. Bu makalede, Yörük şenliklerinde hatırlanmak istenen göçer kültür ve bu kültürün genç nesillere aktarılma biçimi ele alınacaktır. Makalede yer alan bilgiler, konar-göçer Sarıkeçili Yörükleri arasında yapılan bir yıllık antropolojik alan araştırmasına, araştırma sırasında ve sonrasında iştirak edilen şenliklere ve görüşülen kişilerin aktardığı bilgilere dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yörük-Türkmen şenliği/şöleni, konar-göçerlik, göçer kültür, şenlik/şölen, gelenek

PRESENTING NOMADIC CULTURE, ASSOCIATION ACTIVITIES AND YORUK FESTIVALS

ABSTRACT

The "Commemorating Ertugrul Ghazi and Sögüt" festival is considered to be the oldest known Yoruk festival. This festival is held every year in September and hosts not only the local community but also yoruks coming from all across Turkey as well as representatives of various yoruk-turkmen communities. Almost every Yoruk community in Turkey has settled, apart from the Sarikecili Yoruk, who maintain the nomadic lifestyle. Throughout the years, the number of associations attending Yoruk festivals has risen significantly. There are currently around 300 Yoruk-Turkmen associations within Turkey, and many festivals within their social-cultural activities. However, to some degree the lack of studies conducted on the reason Yoruk associations were founded and what sort of festivals are held obstructs a comprehensive analysis. This article touches generally on the role that Yoruk festivals plays in remembering the nomadic culture as well as how the culture passed to newer generations. The article is based on the information collected during my year-long anthropological fieldwork among Sarikecili Yoruks, on the festival attended during and after the fieldwork, and on interviews by other attendees.

Keywords: Yoruk-Turkmen Festival, pastoral-nomadism, nomadic culture, fest-festival, tradition

* Yrd. Doç. Dr., Yeditepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Antropoloji Bölümü, aysehilal.tuztas@yeditepe.edu.tr

Makale Geliş Tarihi: 31.08.2017 Kabul Tarihi: 30.11.2017

Giriş

Bilecik İli, Söğüt ilçesinde her yıl Eylül ayında düzenlenen 'Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenlikleri', bilinen en eski Yörük şenliğidir. Rudi Paul Lindner'in aktardığı bilgiye göre Osmanlı Devleti'ni kuran Yörüklerle aynı soydan geldiklerine inanan Karakeçili Yörükleri, her sonbaharda Eskişehir'de toplanıp Söğüt'te Ertuğrul Gazi'ye atfedilen türbeyi ziyaret ederler. Eldeki verilerin azlığı nedeniyle bu ziyaretin amacının ne olduğu tam bilinemese de şenliğin 1890'larda başladığı tahmin edilmektedir. Lindner, Yörüklerin ziyaret sırasında bulgur, kuzu eti ve üzümden oluşan şölen yemeğini yediğini ve geleneksel binicilik sporu olan cirit oyununu oynadığını aktarır. Abdülhamit'in saltanat yıllarında bahar aylarında yapılan şenlik, 1950'li yıllardan sonra Eylül ayında yapılmaya başlanmıştır (Lindner 2008: 54-55, 66). 736.'sı düzenlenen şenliğe Karakeçili Yörüklerinin yanı sıra Türkiye'nin birçok farklı noktasından Yörük ve Türkmenler katılmaktadır.

Festival olarak da adlandırılan şenlik/şölenler *Türkçe Sözlük*'e göre "Coşku veren eğlendirici gösterileri, belli amaçlarla düzenlenen eğlenceleri, insanların bir araya gelip sevinç ve neşe içerisinde olma hâllerini tanımlayan kelimelerdir." (1998: 2085). Antikçağdan günümüze varlık gösteren bu toplumsal etkinliğin bazı karakteristik özellikleri olduğunu aktaran Beverly Stoeltje'a göre festivalleri belli aralıklarla düzenlenen, genellikle doğada insanların bir araya gelerek icra ettikleri, ses ve görüntüye dayalı, belli bir amaç için gerçekleştirilen ortak bir etkinliktir. Bu etkinlik, sorumlulukların paylaşıldığı, prestij ve üretimin yaygınlaştırıldığı, karşılıklılık ilkesinin hissedildiği ve bireysel farklılıkların sergilendiği, performansa dayalı bir mecra olarak tanımlanır (1992: 261).

Belli bir takvimi takip eden, geniş katılımlı kutlamalar olması sebebiyle önceleri ritüel ve festival birbiri yerine kullanılan ifadeler olsa da iki tören arasında belirgin farklar vardır. Stoeltje'a göre ritüelde bireysel olarak pasif bir rol üstlenen kişi, festivalde aktif olarak yer alabilir. Çoğunlukla halka açık olarak düzenlenen bu etkinliklere katılan insanların dinî bağlılık, sosyal prestij kazanma, politik duruş gösterme, yarışçı bir ortamda kendi kişisel özelliklerini sergileme, başka insanlarla sosyal ilişki kurma ve kendini ifade etme fırsatı gibi farklı motivasyonları olabilir. Ritüelden ayrılan diğer bir yönü ise festivalin geniş bir zaman dilimine etki ediyor oluşudur. Festival bugün yapılıyor gibi görünse de geçmişi temel alır ve geçmişi anmak adına düzenlenir, hedefi ise yeni nesle aktarım yani geleceği kurmaktır. Kısacası festivalin geçmişi temel alıp, bugünü amaçladığını ve yarını hedeflediğini söyleyebiliriz. Bu yönü ile festival anlam oluşturmaya, ritüel ise anlamı kontrol etmeye yönelik bir faaliyettir denilebilir.

Ticari, ideolojik ve politik amaçları da olan festivaller, insanları bir araya getirir ve yaşadıkları toplumla konuşmalarını ve sosyal rollerini algılamalarını sağlar. Mevcut durumu değiştirme isteği ya da hayatlarını kısıtlamak için yapılan uygulamalar bir şekilde festivalle ilişkilendirilerek halka aktarılır. Belli bir tekrar ve bir araya gelmeye dayalı bu etkinlik sayesinde grup kimliği ve aidiyeti güçlenir. Sosyal paylaşımlar artar, toplumun ihtiyaç duyduğu sosyal hayat, farklı bir ifade biçimine dönüşmüş olur (Stoeltje 1992: 267, 270- Esin 1978: 98-102).

Muhtar Kutlu ve İskender Yıldırım, Sedat Veyis Örnek'in, "yiyecek-içecekle; meyve ve yemişle; kuş ve hayvanlarla; bitki ve çiçeklerle; su, çağlayan, deniz, gölle; mevsim ve aylarla" ilgili olarak sınıflandırdığı (Örnek 1977: 47) yöresel kutlamaların

özellikle göçe maruz kalmış gruplar için, nostaljik geçmiş zaman algılarının günümüze taşınmasında, kültürel belleği yeniden oluşturmada aracı rol üstlendiğini ve bu yönüyle de topluluk kimliğine olan bağı güçlendirdiğini vurgular (2012: 662). Paul Connerton ise sözlü kültürden yazılı kültüre geçişi, bedenleştirme pratiğinden, kaydetme pratiğine geçiş olarak değerlendirir. Ona göre, şölen, tören vb. kutlama türü etkinlikler ortak biz algısını yaratan, simgesel bir temsil biçimidir (1999: 85, 113-l18).

Yörük dernekleri, Osmanlı Devleti'nin kök saldığı yer olarak kabul edilen Söğüt ilçesini ve Ertuğrul Gazi Türbesi'ni kutsal bir mekân olarak görürken Osmanlı Devleti'nin kuruluşundaki konar-göçer yaşam biçimine dikkat çekerler. Yörük-Türkmen derneklerinin kuruluş amaçlarının başında tarihî kaynaklarda aktarılan önyargılı Yörük algısını değiştirmek, halkta yeni ve daha gerçeğe yakın bir algının yerleştirilmesini ve Yörük şenliklerinin bu misyona hizmet etmesini sağlama vardır. Yerleşik düzene geçen Yörüklerin düzenledikleri şenlikler sayesinde Yörük-Türkmen kavramları yeniden gündeme gelmiş, üzerinde düşünülmeye ve konuşulmaya başlanmıştır. Bu durumda tarihî kaynaklarda aktarılan Yörük- Türkmen kavramına bakmak uygun olacaktır.

1. Yörük Türkmen Kavramı

Yörük kavramı, Osmanlı'nın ilk dönemlerinde "göçebe" anlamında kullanılır. Kanunnamelerden sonra Yörük, Anadolu'da etnik bir yapıyı ifade ederken Rumeli'de ordu hizmetinde kullanılan askerî bir teşkilatı ifade eder (Orhonlu 1987: 105, Çetintürk 1943:109). Gyula Németh'in, Yörük isminin "yürümek" mastarından türediği ifadesi en çok kabul gören açıklama olmuş, Mehmet Eröz de Yörük kelimesini "yörümek" fiilinden yapılma olup Anadolu'ya gelip yurt tutan göçebe Oğuz boylarını ifade eden bir kelime olarak aktarmıştır (1991: 20). Cevdet Türkay ise Yörük adını, iyi ve çabuk yürüyen, göçebe, Anadolu'nun çadırda oturan Türkmenleri, bir yerde yerleşemeyen göçebe halkı olarak tanımlar (1979: 821).

Yörük kavramının yerine, kaynaklarda "Konar-göçer", "Göçer-Yörük", "Göçerler" ve "Göçer evliler" vb. gibi ifadelerin kullanıldığı görülür (Şahin 2006: 35). Farklı tanımların kullanımı, tam göçer, yarı-göçer, transhumance vb. göçebelik tiplerinin kategorilendirilmesinde de karşımıza çıkar (Khazanov 1984: 15, 25; Barfield 1993: 8-9; Kafesoğlu 1977: 192-200). Daha çok akademisyenlerin, devlet yetkililerinin kendi aralarında anlaşabilmek için geliştirdikleri bu kavramları Yörükler üretmemiş ancak zaman içerisinde benimseyerek kullanmaya başlamışlardır. Göçebe yaşam geleneğine sahip Yörüklerin kendileri tarafından yazılmış bir tarihleri olmadığı için (Şahin ve Egawa 2007: 16-18**)** Yörüklere ilişkin bilgilerimizin neredeyse tamamının yerleşik düzende yaşayan toplulukların, yerleşik bakış açısıyla değerlendirerek kaleme aldıkları yorumlar olduğu göz ardı edilmemelidir.

Selçuklu ve Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda önemli unsurlardan biri olan 24 Oğuz boyuna mensup konar-göçerler İslamiyet'in kabulünden sonra Türkmen, Anadolu'ya geldikten sonra ise yaşadıkları bölgeye ve yerleşik yaşama geçip geçmeme durumlarına göre "Türkmen" veya "Yörük" olarak adlandırılmışlardır (Şahin 1982: 285). Diğer taraftan Türkmen ve Yörük adlarının tarihî vesikalarda eş anlamlı kullanıldıkları da görülmektedir. Faruk Sümer ve Tayyib Gökbilgin'in aktardığı bilgilere göre Yörüklerin yayıldıkları sahalarda Kızılırmak'ın batısından İçel'i de içine

alacak şekilde çekilecek çizginin batısında kalan bölgelere ve Rumeli topraklarına "Yörük", doğudakilere ise "Türkmen" denilmiştir (Şahin 2000: 380; Eröz 1991: 23).

Osmanlı Devleti'nde yeni alınan topraklarda nüfus açığını giderme, savaşta asker ihtiyacını karşılama, ekonomik sıkıntılarda vergi temini, harap köyleri imar etme, hayvan ihtiyacının giderilmesi, develerle nakliyecilik vb. gibi birçok konuda göçerler akla gelmiştir. Bununla birlikte tarihî kaynaklarda göçer kültüre yönelik olumsuz ifadelerin yer aldığı da görülür. Göçerler yağmacı, söz dinlemeyen asi ve düzen bozucu bir grup olarak tasvir edilir (Lindner 1982: 689; Halman 2005: 68). Nitekim Osmanlı tarihinde de devletin kurucu unsuru olan Oğuzlar, değişen sosyo-ekonomik ve kültürel şartlara bağlı olarak bir zamanlar Balkanların Evlad-ı Fatihan'ı olarak görülürken (Gökbilgin 2008: 255) Anadolu'da bir dönem Etrak-ı bi-idrak olarak değerlendirilmiştir**.** Özellikle 16. yüzyıldan sonra başlayan iskân politikaları ile bugün göçerlerin büyük bir bölümü yerleşik düzene geçmiştir (Orhonlu 1987; Halaçoğlu 1988).

Tarihçi Said Polat'a göre iskân süreci, amaçsızca oradan oraya göç eden, huzuru bozan, kontrol edilemeyen insanlar olarak resmedilen Yörüklerin yerleştirilmesi adına yapılmış haklı bir uygulama olarak gösterilir. Çünkü harekete dayalı bir yaşam sürmek, devletin iktidar kurmasını ve kontrol sağlamasını güçleştiren bir yapı olarak görülmüştür (2004: 27).

Anadolu'da göçebe yaşam geleneğinin son temsilcisi olarak görülen konar-göçer Sarıkeçili Yörüklerine göre Yörük, Türk kelimesi ile eşanlamlıdır. Yaz, kış kara çadırda ikamet eden, develeri ve keçileriyle yaylak kışlak mahaller arasında göçen kişileri ifade eder.

> … Yörük şimdi Orta Asya (Türkistan)'dan göçüp gelen eski Osmanlı Türkleri, hakiki Türk'ün özü. Ne demiş; dünyanın yarısı, Müslüman'ın arısı, sözünün doğrusu Yörük'tür Yörük demiş… Yörüğün çadırının direği beş, İslam'ın şartı da beş, unutuverirsen direği sayıver kardeş diyor yani onun için Yörüklük Türklük demek, Türklüğün özü demek. Bazen de bunu bilmeyenler Yörük deyince hatrına başka bir şey geliyor acaba ne geliyor… Bizim sahilde çam ağaçlarının dışını düzer, içinde mertek yaparlar, çıranın özü bu da Türklüğün özü ama bunu bilmiyorlar bunu modernleştiriyorlar zamanı geçmiş olarak az danksıyorlar yani daha var mı ya?. Ama 100-200 yıl önce yerleşmişiz, herkes Yörük. Ben gene de gezdiğim yerde bakıyorum yine de helal olsun bizim Yörüklere kimse keşim kokuyor demez. Ama gurbet gördüğüne demek ki gene de Türklük gene de İslamiyet'in güçlü tarafı haramı seçer… (Cemal Candan - 20.07.2009).

Yörük Cemal anlatısında, köylülerin Yörük algısına değinerek, geçmişten bugüne Yörük-köylü ilişkilerinde yaşanmış gerginliğe dikkat çeker. Konar-göçer Sarıkeçili Yörükleri, yakın bir geçmişe kadar göç güzergâhında geçtikleri, konakladıkları köylerdeki köylülerle arazi kullanımı, hayvan otlatma ve su kaynakları vb. nedenlerle sert tartışmalar yaşamışlardır. Günümüzde gelir kaynakları çeşitlendiği ve köylerde hayvancılık faaliyetleri azaldığı için yaşanan sorunların oranında düşme görülse de Yörüklerin dağda hayvanlarla birlikte hayat sürmesi dağlı, kaba saba insanlar olarak değerlendirilmelerini engelleyememiştir. Bu durumu deneyimleyen birçok Sarıkeçili Yörüğü, hoş karşılanmayacağını düşündükleri için çoğu yerde özellikle de askere gittiklerinde Yörük olduklarını söylemekten çekindiklerini ifade etmişlerdir.

Buna benzer bir değerlendirmeyi Ortaçağ tarihçisi Rudi Paul Lindner, tarih ve antropoloji disiplinlerinin sunduğu verilerle yazdığı ve Türkçeye *Ortaçağ Anadolu'sunda Göçebeler ve Osmanlılar* adıyla çevrilen eserinin girişinde yapar. Dünyada, Gentile Bellini'nin Fatih Sultan Mehmet portresi üzerinden algılanan Osmanlı vurgusuna dikkat çekerek tuvaldeki görüntü ile Osmanlı'nın göçebe yaşamı arasında fazla bir bağlantının kurulamayacağını ve göçebe bir aşiretten yerleşik bir devlete dönüşüm biçimini anlamamız gerektiğini söyler (Lindner 2000: 17).

Tarihî kaynaklarda aktarılan Yörük ve Türkmen kavramlarının yanı sıra gündelik yaşamda yerel halkın bu kavramlara yüklediği anlamlar, araştırılması gereken konuların başında gelir. Konya'nın Çumra ilçesinde yerel halkın birbirlerine "Yörük, Türkmen, Dağlı" diye hitap ederek görünmez kültürel sınırlar oluşturması bu konuya örnek gösterilebilir. Saha araştırmam sırasında Sarıkeçili Yörüklerinden duyduğum, Anadolu'nun farklı yerlerinde de kullanılmakta olan "Asıl azmaz, bal kokmaz, kokarsa yağ kokar aslı ayrandır." deyimi, Yörüklerin kendilerini anlatırken kullandıkları bir ifadedir. Bu cümle ile iyi bir nesilden gelen asaletli kişilerin doğru karakterlerini muhafaza edecekleri, doğal yapılarını sonsuza dek koruyacakları ifade edilmek istenirken Yörüklerin de bal gibi doğal oldukları, nesillerine ve asaletlerine uygun davranmaya devam ettikleri vurgulanmıştır.

Selçuklu ve Osmanlı devletlerinin kurucu unsuru olduklarını düşünen Yörükler, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün de Yörük-Türkmen olduğunu her fırsatta vurgulayarak kendilerini ulus devletin kurucu ve koruyucu gücünün bir parçası olarak kabul ederler. Atatürk'ün Anadolu gezisi sırasında söylediği rivayet olunan "Toroslara çıkın bir bakın, nerede kara bir yörük çadırı görürseniz, dumanı da tütüyorsa dünyada hiçbir güç bizi asla yenemez." sözü, Yörüklere ihtiyaç duyulduğu anlamını vermektedir. Yörük şenlik kitapçıklarında nadiren yer alan bu söz, Sarıkeçili şenliklerinde her zaman kullanılmaktadır.

Foto 1. Sarıkeçililer 8. Göç Şenliği - Gülnar/ Mersin (A.H.T. Özel Arşivi, Nisan 2013)

> Sözde yer alan M. Kemal Atatürk imzası, Yörükler için söylenen sözden daha büyük bir önem taşır. Atatürk'ün, büyüdüğü ve yetiştiği yer farklı olsa da Yörüklerle ortak kültüre sahip olduğu kabul edilir. Ortaya koyduğu başarılar, ülkeyi zor günlerinden kurtaran askerî kabiliyeti, ileriyi gören yaklaşımları ve eylemleri, özlü sözleri ile bir bütün olarak Atatürk, bir Yörüğün neler yapabileceğini dünyaya gösteren bir sembol olarak algılanır. Yörüklere göre Atatürk'ün farklı konuşmalarında Yörük yaşamına övgülerde bulunması, onun aslını, kökenini bilmesinden kaynaklandığı gibi Yörük yaşamına en az Yörükler kadar değer verdiğini gösterir. Bu yönüyle bakıldığında bu slogan, Atatürk'ün Yörük kimliği üzerinden yetkililere, Yörük göçer yaşamını görmezden gelen ve değersiz gören herkese bir mesaj vermek için kullanılmaktadır (Tuztaş-Horzumlu 2014: 288).

Türkiye genelinde faaliyet gösteren derneklerin temsilcileri arasındaki birlik ve beraberliği sağlamak amacıyla 6-8 Şubat 2015 tarihleri arasında Bursa ilinin Orhaneli ilçesinde kuruluş buluşması olarak düzenlenen bir etkinlik gerçekleştirilmiş sonrasında da "Türkiye Yörük Türkmen Birliği" kurulmuştur. Üç gün süren bu etkinliğe 60 ilden derneklerin oluşturduğu 21 federasyon ve 3 konfederasyon yetkilisi katılmış, "Yeniden Diriliş" adı verilen çalıştayda aralarında bulunduğum bir grup akademisyen, Anadolu'daki göçer kültür hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur. Konfederasyonlar, federasyonlar ile dernekler hem bölgesel sorunlarını konuşup tartışmışlar hem de dernekler kendi aralarındaki ilişkileri ele almışlardır. Daha sonraki süreçte adı "Türkiye-Türk Dünyası Yörük Türkmen Birliği" olarak değiştirilen oluşum, Türkiye'deki Yörük ve Türkmenler adına konuşabilme yetkisine sahip bir kuruma dönüşmüştür.

Yörük dernekleri, hedeflerinin Yörük-Türkmen yani Türk kültürüne hizmet etmek olduğunu ifade ederler. Türkiye'de Yörük ve Türkmen kültürünün devlet kademesinde yeterince temsil edilmediğini düşündükleri için bir sivil toplum kuruluşu olarak taleplerini iletmek istemektedirler. Aynı zamanda sağladıkları ekonomik birliktelikle ülkenin geleceğine katkı sunacak yatırımlar yapabileceklerini vurgulayarak hem ekonomik hem de siyasi mecrada söz sahibi olmak istediklerini ifade ederler. Yörük şölenlerini de görünürlüklerini arttıran sosyal ve kültürel bir faaliyet alanı olarak önemserler. Şölenler sayesinde hem birlik beraberlik hem de yardımlaşma duygusuna vurgu yaparak konar-göçer geleneğin yeni nesillere aktarımını ve sürdürülebilirliğini sağlamaya çalışırlar (Yeniden Diriliş Çalıştayı, 6-8 Şubat 2015). Yörük derneklerinin düzenledikleri şenlikleri ele almadan önce dernekleşme sürecinden söz etmek faydalı olacaktır.

2.Yörük Türkmen Dernekleri

2.1. Derneklerin Kısa Tarihçesi

Toroslar Yörük Türkmen Federasyonu üyesi Muammer Akgül'e göre ilk Yörük derneği, 1994 yılında, Abdullah Duman başkanlığında Antalya Yörükler Kültür, Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği adıyla kurulur. 1995 yılında Saçı Kara Yörüklerinin genel başkanı olan Mustafa Tombuloğlu, yörüklerin sorunlarını dile getirmek adına bir sivil toplum örgütüne ihtiyaç olduğu fikrini ortaya atarak Konya, Mersin, Adana, Hatay, Gaziantep illerinde ilin ileri gelenleri ve akrabalarıyla görüşmelerde bulunur. Vakıf olarak kurulması yönünde alınan kararla birlikte 07.02.1996 tarihinde "Yörtürk Vakfı" (Yörük-Türkmen Kültürüne Hizmet, İlim,

Sağlık, Eğitim, Araştırma, Kalkınma ve Dayanışma Vakfı) kurulur. Kuruluş sonrasında Türkiye'de yirmiye yakın il ve ilçede temsilcilik açılmış ancak 28 Şubat 1997'den sonra yapılan vakıf denetimleri sonucunda sadece Kayseri, Mersin ve Gaziantep'te şube açma yetkisi alınabilmiştir.

Yörtürk vakfı, Isparta ili temsilciliği şube yetkisi alamadığı için şölen düzenlemede bürokratik güçlükler yaşamış ve bu nedenle Isparta'da Yörük derneği kurma kararı alınmıştır. 27.05.2001 tarihinde Isparta Davras Dağı yaylasında Yörük-Türkmen kültür şöleni yapılmış ve bu şölende Mustafa Küçükyaman, Türkiye'de ilk kez "İl Beyi" seçilmiştir. Isparta İl Beyi Mustafa Küçükyaman'ın oluşturduğu ekiple 2003 yılında "Yörükler-Türkmenler Kültür, Araştırma ve Yaşatma Derneği" kurulmuş ve ilk icraat olarak Söğüt'te düzenlenen şenliğe gidilmiştir.

İlerleyen yıllarda Mustafa Küçükyaman, ayrı ayrı dernekler yerine birlikte hareket edilmesi gerektiğini vurgulayarak federasyon kurma fikrini gündeme getirir. 2004 yılında Isparta'da dernek temsilcilerinin katıldığı bir toplantı tertip edilerek Isparta, Bursa ve Eskişehir illerinde Yörük federasyonu kurma kararı alınır. Bu karara bağlı olarak 22 Temmuz 2004 tarihinde Isparta'da Mustafa Küçükyaman başkanlığında "Toroslar Yörük-Türkmen Federasyonu", Bursa'da Necati Eski başkanlığında "Hüdavendigar Yörük Türkmen Dernekleri Federasyonu", Eskişehir'de Niyazi Çapa başkanlığında "Osmangazi Kültür Dernekleri Federasyonu" kurulur.

2005 yılında 1- Oğuz Boyu Kültür Dernekleri Federasyonu/Ankara, 2- Hüdavendigar Yörük Türkmen Dernekleri Federasyonu/ Bursa, 3- Toroslar Yörük Türkmen Federasyonu /Isparta 4- Ertuğrulgazi Kültür Dernekleri Federasyonu/ Bozüyük 5- Eskişehir Ertuğrulgazi Yörük Türkmen Dernekleri Federasyonu/ Eskişehir ile yapılan toplantılarda konfederasyon kurulması kararı alınır. Bu şekilde 3 Ekim 2005 tarihinde Mustafa Özbek başkanlığında "Türk Boyları Konfederasyonu" kurulur. Zaman içerisinde Üçok Türkmenleri Kültür ve Dayanışma Federasyonu Amasya (2006), Kırıkkale Oğuz Boyu Kültür Dernekleri Federasyonu Kırıkkale (2006) vb. konfederasyona üye federasyon sayısı on ikiye çıkar. Üye dernekler federasyona, federasyonlarda konfederasyona bağlı hareket etmeye özen gösterirler (Akgül, Haziran 2013).

2.2. Derneklerin Hedefleri

Türk Boyları konfederasyonunun ve diğer Yörük federasyonlarının tüzüğünde yer alan maddelere baktığımızda derneklerin kuruluş amacının başında, milli birlik ve beraberliğin temeli olarak Yörük-Türkmen kültürünün araştırılması, yazılı hâle getirilmesi, kültürün Türkiye genelinde tanıtılması ve korunarak gelecek nesillere doğru bir biçimde aktarılması hedeflenir.

Derneklerin amaçlarından biri konfederasyonun üyesi federasyonların ve federasyon üyesi derneklerin amaçlarına ulaşmaları için onlara destek vermek, ortak çalışmalarının koordinasyonunu sağlamak, Türkiye'de ve Türk dünyasında dayanışma ve yardımlaşma esaslarını geliştirmek, sağlam diyaloglar kurmak, ortak bir Türk dilinin oluşmasına katkı sağlamak, benzer kuruluşlarla sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunmaktır. Ayrıca maddi zorluk içerisinde olan üyelerine ve yakınlarına imkân ölçüsünde yardımcı olmak, dul, yetim ve kimsesiz ihtiyaç sahiplerine yardımda bulunmak amaçlanır. "Örf, adet ve geleneklere milli ve manevi değerlere saygılı, hür iradenin milleti ile bütünleşmiş bir devlet yapısında sevgi ve hoşgörünün hâkim

kılındığı hakka, hukuka bağlı, adil, milli birlik ve bütünlük içinde inançların rahatça yaşanabileceği ortamların oluşturulması için" çaba harcamak hedeflenir (www.yorturkvakfi.com- 30 Haziran 2017).

Yörük dernekleri, kurdukları sosyal ağ sayesinde Yörük-Türkmen iş adamlarını bir araya getirerek Türkiye ve dış pazara yönelik ticaret yapmak, fabrikalar kurmak, şirketler açmak istemekte, gençlere iş imkânları sunmayı hedeflemektedir. Yardımlaşma ve ortak hareket etme isteğine yapılan vurgu ile Türkiye'deki Yörük derneklerinin, Hemşehri dernekleri ile benzerlik gösteren yönlerinin olduğu söylenebilir. Hemşehrilik konusunda değerli bilgiler sunan Ayça Kurtoğlu'na göre "Türkiye'de insanların coğrafi bir alanla kurabildikleri en kapsayıcı tahayyül 'memleket'e ilişkin olandır" (http://ejts.revues.org/375 2005: 10. prf.). Sözlük anlamı ile memleket hem milletin toprağı hem de ailenin toprağıdır. Hemşehrilik memleketin ikinci anlamına vurgu yaparak dar coğrafi bir alanı betimler. Yörük derneklerinde hedeflenen birinci anlamı ile memleket olsa da dernekler genellikle il veya belli bir coğrafi bölge temel alınarak kurulur ve üyeler arasında güven ilişkisine dayalı enformel kuralların hakim olduğu bir cemaat yapısı hakimdir. Aynı coğrafi alanda doğmuş olma hâli Kurtoğlu'nun da ifade ettiği gibi o coğrafi alanın ortak kültürünü paylaşmış olma düşüncesine dayalıdır. Aralarındaki enformel ilişkilerle iş bulma, istenilen yere tayin olma, barınacak ev, hastanede doktor bulma vb. kamusal alanı ilgilendiren pek çok konuda birbirlerine yardımcı olmalarını sağlayan işlevsel bir araca dönüşen derneklerin, en önemli pratikleri toplu eğlenceler ve seremonilerdir (2005: 18.prf). Bu toplu etkinliklerde, "Otantik hiçbir unsur olmasa da yemek, dans, müzik gibi unsurlar otantikliği simgeler. Yine toplu eğlenceler her yaştan hemşehriyi bir araya getirir; aradaki farklılıklara rağmen aynılığın vurgulanmasına ve hissedilmesine aracılık eder; birbirleriyle tanışmayan hemşehrilerin tanışmalarına olanak sağlarlar. Bir anlamda eğlencenin ortaya çıkardığı köpürmeyle, Durkheim'ın deyimiyle, farklılıklar karıştırılıp aynılaştırılırlar. Bütün bunlar yapılırken, memlekete ilişkin semboller, imgeleri dolaşıma sokulur." (Kurtoğlu, 2005:73. paragraf).

Yapı ve işlev olarak Yörük şenliklerinin de benzer bir içeriğe sahip olduklarını söylemek mümkün görünmektedir. Hemşehri derneklerinde birleştirici unsur memleket vurgusu iken Yörük şenliklerinde Yörük-Türkmen kimliğidir. İki etkinlik arasındaki temel fark ise Yörük şenliklerinin vermek istediği toplumsal mesajdır.

Yörük derneklerinin seçtikleri "Yörük Beyi", geleneğin sürdürülme isteğine bir örnek olarak sunulabilir. Ancak tarihsel süreç göz önünde bulundurulduğunda konar-göçer kültürdeki Yörük beyleri ile dernek başkanlığı yapan Yörük beylerinin görev ve sorumluluklarının farklılaştığı görülür. Göçer yaşamda Yörük beyi; sözü dinlenen, obanın ya da Yörük topluluğunun göç vaktine karar veren, yurt kiralama konusunda vb. devlet kademeleri ile olan ilişkilerde etkin hitabet gücü ile topluluğu temsil eden kişidir. Dernekler tarafından seçilen Yörük beyleri ise çoğunlukla yerleşik düzene geçen ailelerin çocukları olarak büyümüş, göçerliği dinlediği hikâyeler üzerinden kurgulayan, ticaretle uğraşan, ekonomik geliri yüksek, siyasi figürlerdir. Siyasi parti temsilcilerinin Yörük şenliklerine gelişi bu temsil gücünü doğrular niteliktedir. Yerleşik Yörükler, şenlikler sayesinde bir araya gelip toplumsal belleği canlı kılmaya çalışsa da konar-göçer Sarıkeçili Yörükleri için şenlikler, yaşadıkları sorunları aktardıkları bir platforma dönüşmüştür.

2.3. Sarikeçili Yardımlaşma Derneği

Konar- göçer Sarıkeçili Yörükleri, Orta Toroslarda kış aylarında Mersin iline bağlı Erdemli, Silifke, Gülnar, Aydıncık, Bozyazı sahillerinde, yaz aylarında Karaman, Seydişehir, Beyşehir, Bozkır, Ahırlı, Akören ilçelerinin yaylalarında dağınık hâlde konaklayan bir Yörük grubudur. Güz ve bahar göçü olmak üzere yılda iki defa göç ederler. Geçmişten günümüze daralan yollar, azalan otlak alanları, artan köy sayıları, dikim alanları, ormanlık alanda keçi otlatma sorunu, mera kullanımında yaşanan sıkıntılar, konar-göçer Sarıkeçililerin yaşamını gittikçe zor bir hâle getirmektedir. Bunun yanısıra eğitim, sağlık güvencesi vb. birçok soruna acil çözüm bulunması gereklidir.

Sarıkeçili Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Sarıkeçili Yörüklerinin sıkıntılarına çare bulmaya çalışan bir sivil toplum kuruluşu olma hedefiyle 2004 yılında kurulur. Derneğin asıl amacı kıl keçinin ormana girişinin yasaklanmasına karşı çözüm üretmek, konar-göçer yaşamda karşılaşılan güçlükleri gündeme getirerek çözüm yolları geliştirmektir. Kuruluş yıllarında görev alan dernek başkanları sürdürdükleri konar-göçer yaşam biçimi nedeniyle bürokratik sürece hâkim olamadıkları için dernekle gerektiği kadar ilgilenememiş ve dernek başkanlığını yürütememişlerdir. Başkanlığa yerleşik bir Sarıkeçili olan Pervin Savran geldikten sonra derneğin sesi özellikle yazılı ve görsel medyada daha da duyulur hâle geldi.

Pervin Savran, yapılan kültürel etkinlikler sayesinde kendilerini tanıtmak için uygun bir zemin oluşturabildiklerini ve bu sayede kamuoyunun Sarıkeçili Yörükleri ve sıkıntıları hakkında bilgi sahibi olduklarını düşünmektedir. Yapılan kültürel etkinlikler arasında (2004, 2008-2016 yıllarında) on bir kez düzenlenen "Sarıkeçili Göç Kervanı Şöleni" de yer almaktadır. Bu şölenlerle Sarıkeçili Yörükleri hakkında bilgisi olmayan halkı haberdar etmek ve devletin yetkili makamlarından isteklerde bulunmak amaçlanır.

Medyada özellikle *Atlas Dergisi* (212-Kasım 2010, 222-Eylül 2011) çeşitli sayılarında konar-göçer Sarıkeçili Yörükleri hakkında yaptığı yayınlarla sürece destek vermiş, birçok fotoğrafçı ve belgesel yapımcısı da Sarıkeçili Yörüklerini görsel olarak kamuoyuna tanıtmıştır. Pervin Savran, 23-24 Eylül 2010 tarihleri arasında düzenlediği "Sarıkeçililere Sadakat - 5. Göç Yürüyüşü" adını taşıyan şölenin amacını internetteki sosyal paylaşım sitesinde şu cümlelerle aktarmıştır: "Bu etkinlikle amacımız; 17 Ekim 2003 tarihinde UNESCO Genel Kurulu'nda imzalanan 'Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'yle ülkeler için bir uluslararası sorumluluk alanı haline gelen Türkiye'mizin de 2006 yılında taraf olduğu, bu sözleşme yükümlülüklerinin Sarıkeçili Yörükleri için de uygulanmasını sağlamaları yönünde yöneticilerimizin dikkatlerini çekmektir." (www.facebook.com/ Pervin Çoban Savran2010).

Konar-göçer Sarıkeçili Yörüklerinin kültürlerinin korunması ve yaşatılması adına yapılan dernek faaliyetleri ve harcanan çabalar, Kültür ve Turizm Bakanlığı - Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü'nce değerlendirilmiş ve 2009 yılı içerisinde Sarıkeçililerin kültürel değerlerini tespit etmek amacıyla Konya ve Mersin'de Folklor araştırmacıları ile iki ayrı bilimsel derleme çalışması yapılmıştır. Ayrıca Sarıkeçili Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği tarafından 2009 yılında organize edilen "Sarıkeçili Yörükleri 3. Göç Kervanı Şöleni" kültür bakanlığı tarafından maddi olarak desteklenmiştir. Konar-göçer Sarıkeçili Yörüklerinden "Emine Karadayı" 2009

yılında "Dokumacılık ve Doğal Boyamacılık Ustası" olarak "Yaşayan İnsan Hazinesi" ilan edilmiştir. Mart 2011'de "Konar-Göçer Sarıkeçili Yörükleri Yayla Göçü", Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras listesinde değerlendirilmeye alınmıştır.

2010 yılında *Radikal Gazetesi*'nde "Avatarların Zirvesi" başlığı ile kaleme alınan yazıda tahrip edilen doğa ve HES'ler hakkında görüşlerini bildirerek Yörüklerin sorunlarına da dikkat çeken Pervin Savran, göçer yaşamın sorunlarını farklı platformlara da taşıyarak daha geniş bir ses getirmeyi hedeflemiştir (Sönmez 2010: 12-14). 2011 yılındaki şölen Türkiye Su Meclisi'nin, Doğa Derneği'nin de içinde bulunduğu "Büyük Anadolu Yürüyüşü" hareketiyle birleştirilir (Pervin Çoban Savran-25.09.2009). Bundan sonraki adımlarda Doğa Derneği, Buğday Derneği, Tema Vakfı Sarıkeçililere destek vermiş ve dernek bölgesellikten çıkıp ulusal kapsamda bir çalışma sergilemeye başlamıştır.

Son yıllarda ise şenlik yapmaktan vazgeçen Pervin Savran, yoluna doğaya saygılı gençlerle yürüyüş adını verdiği etkinliklerle devam etmektedir. Kırsal Kalkınma Girişimi Grubu 9. toplantısını "Göçerlik ve Geleneksel Gıda Yöntemleri" adıyla 12-14 Nisan 2013 tarihlerinde Mersin ilinin Gülnar ilçesinde yapılan 8. Sarıkeçililer Geleneksel Göç Etkinliği ile eş zamanlı olarak gerçekleştirmiştir (www.tr.boell.org/web/101-1592.html). Bu ve benzeri etkinliklerle Pervin Savran, göçer yaşamın korunmasının doğayı korumakla eş anlama geldiğini vurgulamak istemiştir. Çünkü bugün Toroslardaki yerli kıl keçinin ve devenin varlığı Yörüklerin varlığına bağlı görünmektedir.

3. Yörük Türkmen Şenlikleri

Dernekler tarafından düzenlenen şenliklerin içeriğine ve etkilerine baktığımızda en geniş katılımlı şenliğin devlet töreni ile kutlanan 'Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenlikleri' olduğu görülür. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu anmayı amaçlayan şenliğe katılan Yörük dernek temsilcileri için bu şenlik, konar-göçer yaşamdan filizlenen ruhu ve çadırda kurulan bir Osmanlı Devleti'ni ifade eder. İki gün süren şenlikte, ilk gün Türkiye'nin çeşitli illerinden gelen Yörük dernekleri çadırlarını kurarak birbirleri ile iletişim kurup, yakınlaşırken ikinci gün devlet töreni düzenlenir. Bu tören kapsamında Söğüt ilçesinin ana caddesinde başlayan mehteran yürüyüşü, gösteri alanı olarak belirlenen stadyuma kadar devam eder. Protokol konuşmalarının ardından Yörük dernek temsilcilikleri geçiş töreni yaparak halkı selamlar. Bu geçiş sırasında dernek başkanları at üstünde halkı selamlayabildiği gibi getirilen develerle temsilî Yörük göçü gerçekleştirilmek istenir. Derneklere ait çadırlarda sergilenen kilim, çul, giysi, aksesuar, dokuma aletleri vb. maddi kültür unsurları ve Yörük yaşamıyla ilgili görülen veya ilişkilendirilen birçok unsur şenliğe katılan halkın ilgisine sunulur.

Düzenlenen diğer şenliklerde Söğüt şenliğinde olduğu gibi devletin finansal desteği olmadığı için dernekler, Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan ve sponsorlardan maddi destek arayışına girişseler de büyük ölçüde kendi finansal kaynakları ile bu şenlikleri tertip ederler. Halkı eğlendirme, ortak bir anı oluşturma, birlik ve beraberlik duygusunu pekiştirme vb. birçok amacı içerisinde barındıran etkinlikler olarak şenlikler, haberleşme ve bürokratik yazışmalar gerektiren organizasyonlardır. Bu yönüyle yerleşik kültüre has etkinliklerdir. Hâlen daha konar-göçer yaşam sürdüren

Sarıkeçili Yörükleri için zaman ve uygun koşullar gerektiren bu uğraşın altından kalkmak güçtür. Onlar adına bu organizasyonu kendisi de yerleşik bir yörük olan Pervin Savran organize eder.

Şenliklere katılacak kişi sayısına ve kişilerin niteliğine bağlı olarak organizasyonun yapısı ve bürokratik süreç farklılık arz eder. Protokolde yer alması düşünülen kişilere davetiye gönderilir. Davetliler arasında devletin resmi makamlarından kişiler ve siyasi parti temsilcileri, ilin valisi, ilçe kaymakamı, asker ve jandarma birimleri, akademisyenler, ilin ileri gelenleri, diğer yörük federasyonları ve dernekleri vb. bulunur. Protokole çağırılan dernek temsilcileri düğünlerdeki oku dağıtma geleneğine uygun davranarak, davet edildikleri şölene geçerli bir mazeretleri olmadığı sürece katılmalıdırlar. Katılmamaları hâlinde onların düzenleyecekleri şenliğe de katılım azalacaktır. Yörük derneklerinin şenliklere katılımı hem verdikleri desteği göstermekte hem de dernekler arasındaki bağlılığı güçlendirmektedir. Derneklerin düzenleyecekleri şenlik için belirlenmiş bir tarihleri yoksa diğer şenlik tarihlerini göz önünde bulundurarak plânlama yapmaları gerekir.

Şenliklerin nerede yapılacağı meselesi, düzenlendiği tarih kadar önemli bir konudur. Şenlik mekânı genellikle şenliği hazırlayan Yörük grubunun yayla alanıdır. Konar- göçer Sarıkeçili Yörüklerinin kendilerine ait yaylak- kışlak alanları olmadığı için şenliğin genellikle göç rotasına yakın yerlerde düzenlenmesi gerekir. Aksi takdirde tek geçim kaynağı hayvancılık olan Yörüklerin şenliğe katılımı mümkün olmaz. Aynı sebeple şenlik tarihinin de göç tarihi ile uyumlu olması büyük önem arz eder. Belirlenen tarihler, yörük derneklerinin web sayfalarından, sosyal paylaşım sitelerinden veya e-postalarla vb. duyurulur. Şenlik için hazırlanan afiş ve el ilanları derneğin şenliğe ayırdığı bütçeye bağlı olarak gazete ve dergiler ile billboardlarda yer alırken, kahvehane, bakkal, eczane vb. dükkânların camlarına, otobüslerin ve toplu taşıma araçlarının arka camlarına asılarak halka duyurulmaya çalışılır.

Şenlikler, geniş katılımlı açık hava etkinlikleri olduğu için hava şartları göz önünde bulundurularak ağırlıklı olarak yaz aylarında düzenlenir. Yaz aylarında hem göçer gruplar yaylalara ulaşmış olur hem de şehirde veya başka illerde çalışan Yörüklerin tatil dönemine geleceği için şenliklere katılmalarına imkân sağlanmış olur. Cemali Sarı, 2007-2012 yılları arasında Batı Toroslar'daki yaylaların fonksiyonlarını ve kullanım amaçlarını tespit ederken son dönemlerde artan Yörük şenliklerine de değinmiştir. Sarı'ya göre kültürün tanıtılması ve yeni nesillere aktarılması amacıyla yapılan bu şenliklerde Yörük yaşamına dair unutulmaya yüz tutmuş gelenek ve görenekler yaşatılmaya çalışılır. Bununla birlikte organizasyonların yerel ölçekli olduğunu ancak yakın zamanda ulusal ve uluslararası boyut kazanmasının mümkün olabileceğini belirtir. Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarına toplanan bu organizasyonların yörede turizm çeşitlendirme faaliyeti kapsamında değerlendirilebileceğini ve master plânlarla uluslararası bir boyut kazanabileceğini ifade eder (2013, 260).

Yörük şenlikleri sebebiyle birçok Yörük derneği kendi çadırını yaptırmıştır. Toroslarda yaşayan Yörüklerin üç veya beş direkli çadırlarından daha geniş bir iç hacme sahip olan bu çadırlar, protokol çadırı olarak kullanılır. Konar- göçer Sarıkeçili Yörükleri hâlen daha kıl keçiden imal edilen beş direkli çadırlarını kullanıyor olsalar da birçok dernek hazır üretilen keçi kılı ve naylon karışımı çullardan çadır diktirir. Kıl keçiden dokunan kara çadır yağmur suyu ile buluştuğunda gözenekler kapanmakta ve

suyu aşağı iletmemektedir. Ancak hazır dokunan çadırlarda şiddetli bir yağmurda çadır su geçirici özelliğe sahiptir. Bu nedenle de üzeri branda ile örtülür. Yörük şölenlerine katılan Yörüklerin büyük bir bölümü çadırda oturmayı ve uyumayı deneyimlemek istedikleri için çadırlar, şölenlerin vazgeçilmezi hâline gelmiştir.

Şenlik alanı düzenlenirken orta alana bir sahne kurulur. Protokol çadırı da alandaki etkinlikleri görecek şekilde konumlandırılır. Şenliğe destek vermek için gelen diğer Yörük dernekleri de kendi çadırlarını sahneye göre konumlandırırlar. Çadırların alınlıklarında hangi Yörük derneğine ait olduğu belirtilir. Çadırların iç mekân düzenlemesinde yerde kilimler ve ala keçeler, duvar gergilerinde ve çadır direklerinde ise iğnelenen kilimler, heybeler, keçi ve deve aksesuarları asılı durur. Bu hâliyle çadırlar küçük birer seyyar müze görüntüsüne bürünmektedir. Çadırların önlerinde ve çadırlar arası alanlarda ise göçer yaşamda kullanılan alet- edevat, kap- kacak, dokuma aletleri, ıstar tezgahı, deve ve keçi maketleri, yayık ayranı yapan geleneksel giyimli bir Yörük kızı maketi vb. birçok maddi kültür unsuru sergilenir.

Şenliği organize eden Yörük dernekleri, protokol çadırına gelen konuklarına "keyfiye" adı verilen bir örtü dağıtırlar. Keyfiye; gökkuşağı anlamına geldiği rivayet olunan, kırmızı, beyaz, yeşil, mor, sarı renkli bir örtüdür ve selamlama anlamına geldiği söylenir. (www.facebook.com/turkcenindirilishareketi, 2017) Günümüzde keyfiyenin yanı sıra turuncu beyaz poşularında konukların omuzlarına örtüldüğü görülür. Protokol çadırına gelen konukların oturuş düzeni, yaşa ve sahip olduğu sosyal konuma bağlı olarak düzenlenir, Yörük dernek temsilcileri de makam ve rütbelerine göre sıralanır. Türkiye Yörük-Türkmen Birliği başkanı "Beylerbeyi" unvanı ile anılmakta, ona il beyleri ve Aksaçlılar heyeti eşlik etmektedir. Dernek temsilcilerinin bir bölümü sekiz köşeli kasket, körüklü çizme, dokuma pantolon, yelek, köstekli saat, vb. kıyafetlerle şenlikte boy gösterir.

Şenliklere başlarken şehitler için bir dakikalık saygı duruşu yapılır ve İstiklal Marşı okunur. Bazı şenliklerde dua okunarak etkinlik başlar. Yörük şenliklerinin büyük bir bölümü, o yörede hâlihazırda kutlanan yöresel şenliklere eklemlenmiş, günübirlik etkinliklerdir. Konar-göçer Sarıkeçili Yörük şölenleri ise 2-3 güne yayılmış etkinliklerdir. Sahnede protokol konuşmaları yapıldıktan sonra sözü sanatçılar alır ve eğlence başlar. Sahnede Yörükler hakkında yazılan şiirlere, ağıt ve deyişlere yer verilir. Yapılan konuşmalarda genellikle Yörük-Türkmen kültüründen söz edildikten sonra birlik ve beraberlik çağrısında bulunulur. Sarıkeçili Yörük şenliklerinde ise açılış konuşmasında şenliğin yapılma nedeni de açıklanır. Son birkaç yıldır şenlik programında yer alan panellerde Yörük kültürüne ilişkin akademisyenlerin, doğaseverlerin ve medyadan konuya ilgi duyan kişilerin görüş ve düşüncelerine yer verilmektedir.

Şenlik sırasında konuklara genellikle bulgur pilavı üstü et ve ayran ikram edilir. Halk oyunları ve Arap oyunu, deve oyunu vb. oyunlar sergilenir. Bu oyunlar Konya ilinin Çumra ilçesinde yer alan Sodur köyünde kurulan bir ekip tarafından oynanır ve genellikle Yörük şenliklerine de bu ekip gider. Halkı eğlendirmek için sazlar çalınır, kaşık oyunu, teke zortlatması vb. yöresel oyunlar oynanır. Çadırların bazılarında Yörük kültürünü anlatan fotoğraf sergileri, resimler yer alır. Sandıktan çıkardıkları Yörük elbiseleri ile dolaşan erkekler, kadınlar ve çocuklar ortama farklı bir hava katmakta ve şenliğe gelenlerin Yörük giyimi hakkında fikir sahibi olmalarını sağlamaktadır.

Şenliklerde Yörük göçü, Yörük düğünü, kız isteme merasimi vb. uygulamaların yanı sıra en güzel çadır düzeni, en iyi yoğurt, en iyi teke vb. yarışmalar da düzenlenir. Özellikle konar-göçer Sarıkeçili Yörüklerinin şenliklerinde gerçek bir yörük çadırında yemek yemek, deve ile göçü deneyimlemek olasıdır.

Şenliklerde sergilenen eşyalar, bunlara değer vererek muhafaza eden gönüllü kişiler sayesinde bulunabilmiştir. Eskişehir'de Niyazi Çapa, Konya Çumra'da Havva Özülkü anne ve babasından kalan eşyaları muhafaza etmiş, 14 yıldır süregelen Lille şöleninde kendine ait bir çadır kurmuştur. Sergilediği ürünler dikkat çektikçe daha fazlasını satın almaya, dokumaya ve yörüklerle ilgili televizyonda gördüğü desenleri göz kararı yapmaya başlamıştır. Şenlik zamanı çadırda sergilediği eşyaları şenlik dışında da müze hâline dönüşmüş evinin duvarlarında ve terasında sergileyerek göçer kültüre katkı sunar. Bu insanların çabası ve Yörük şenlikleri sayesinde birçok kişi sandıklarında muhafaza ettikleri kıyafetleri, kilimleri, süsleri ortaya çıkarıp sergilemeye başlamış, sahip oldukları eşyaların değerli olduğu fikri yaygınlaşmıştır. Biriktirilen, ortaya çıkarılıp sergilenen maddi kültür unsurları şenliğe katılanların çağrışım yolu ile geçmiş günleri hatırlamasına olanak sağlarken göçer kültür hakkında hiç bilgisi olmayan insanlar için de göçer yaşam hakkında fikir vermektedir.

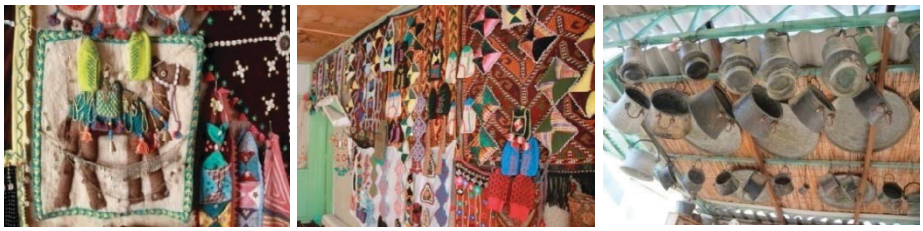

Foto 2. Havva Özülkü'nün müzeye dönüşen evi Çumra- Konya (A.H.T.[1] Özel Arşivi Kasım 2010)

Şenlik boyunca bir çadırdan diğerine giderek sohbet eden insanlar, eski günleri yâd edip, anılarını paylaşır. Kimi zaman anlatılan hikâyeler sayesinde farklı illerde oturan Yörükler, kendi sülalelerinden insanları bulur. Çumra'da düzenlenen Yörük şenliklerinde Çumra'nın köylerinde yaşayan Sarıkeçililer, çadırdaki Sarıkeçililerle olan akrabalıklarını tespit etmiştir. Küçük çocuklar veya gençler ise bu anlatılarla göçer yaşam biçimini kafalarında canlandırmaya çalışır, anlatılar ve hikâyeler sayesinde genç kuşakta bir köken algısı yani kültürel bellek oluşur.

Henry Glassie, tarih ve geleneğin dinamik bir yapıya sahip olduğunu, ikisinde de kapsanmayan bilgilerin kapsananlardan daha çok olduğunu, bu nedenle de sürekli yeniden gözden geçirilmeye ihtiyaç duyulduğunu söyler (Glassie 1995: 395). Gelenek hatırlamanın biçimlendirilmesi ise bu noktada kültürel bellek alanına girmektedir. Ancak Maurice Halbwach'a göre evrensel bir bellek olmadığı için tarih bellek olamaz (Assmann 2001: 47- 48).

Toplumların tarih bilincinde köken ve yakın geçmişin önemli olduğu, ikisi arasındaki bilinmeyen kısma da "kayan boşluk" denilebileceğini söyleyen Jan

[1] AHT: Ayşe Hilal Tuztaş'ın kısaltılmış hâlidir.

Vansina'nın görüşünden hareketle Assmann, yakın geçmişin iletişimsel bellek, kökenin de kültürel bellek olarak adlandırılabileceğini söyler. Assmann'a göre iletişimsel bellek bir kuşağa özgü bellektir. Yani kişinin kendi yaşadığı dönemde kurduğu etkileşimle öğrendiği bilgileri içerir. Bu yönüyle de katılımı belirsizdir. Bazı bireyler diğerlerinden daha fazla gündelik hayat, halk bilgisine sahip olsa da herkes konunun uzmanı kabul edilir. İletişimsel bellek, yaşamla sınırlı olduğu için canlı tanıklıkların bile 80 yıldan öteye gidemeyecekleri söylenir. Topluluk tarihini ve kültürünü, zaman ve mekâna bağlılık, gruba bağlılık ve kendine özgü bir süreç olarak gruplandırabilecek hatırlama figürleri ile belleğinde canlandırarak kimliğinden emin olur. Bayramlar, kutlamalar, şenlikler de tekrar edilen ve kimliği korumaya yönelik bilginin yeni nesillere aktarılmasını sağlayan hatırlama figürlerinden biridir (Assmann 2001: 52-60). Yörük şenlikleri; Connerton'ın anma töreni, Assmann'ın hatırlama figürü, Pierre Nora'nın ise hatırlama kültüründe hafıza ortamı kalmadığı için oluşturulmuş hafıza mekânı (2006: 18) olarak değerlendirilebilir.

Yörük dernekleri, şenlikler ve sosyal medyada oluşturdukları sosyal paylaşım siteleri ile Yörükler arasında sosyal bir ağın oluşmasına zemin hazırlamış, insanlar sülale adlarıyla geçmişlerini araştırmaya başlamıştır. Şenlikler sayesinde birbirlerini tanımayan Yörüklerin kaynaştıkları ve bu durumun Yörük nüfusu hakkında fikir sahibi olmamıza olanak sağladığı söylenebilir (Osman Demiroğlu - Ağustos 2009). Bunun yanı sıra Yörük ve köylüler arasındaki ilişkilerin yumuşadığı, Yörük geleneklerinin, kıyafetlerinin, maddi unsurlarının, dil ve edebiyatının yeniden gözden geçirilmesi gerektiğine yapılan vurgunun arttığı görülür. Şenlikler sayesinde kara çadır, keyfiye, poşu, kilim, heybe vb. gündelik yaşama dair maddi kültür unsurlarına ilgi artmış, düne kadar eski ve değersiz olduğu düşünülen eşyalar rağbet görmeye başlamıştır.

Yörük Derneklerinde gönüllü katkı sunan, Yörük yaşamına gönül vermiş kişiler, göçer kültüre ilişkin bilgilerini arttırmak için Yörük köylerinde araştırmalar yapmakta, geleneği kayıt altına almaya çalışmaktadır. Artan ilgi, konu ile ilgili yeni akademik araştırmalar yapılmasına olanak sunabileceği gibi yapılacak çalışmalarda Yörüklere ulaşma konusunda derneklerin aracı görev üstlenebileceği görülür.

Sonuç

Yörük derneklerinin göçer kültürü yaşatmaya ve yaygınlaştırmaya yönelik faaliyetler olarak düzenledikleri şenlikler, birtakım düzenlemelere ihtiyaç duymaktadır. Bu sayede şenlikler, Yörüklerin birbirleriyle kaynaşmalarını ve eğlenmelerini sağlayan etkinlikler olmaktan öte bir amaca hizmet edebilir. Yörük şenliklerinin içeriğini, olay ağı ve katılımcıların sosyal yapıları olarak ikiye ayıracak olursak (Stoeltje 1992: 264) Yörük şenliklerine gelen katılımcıların, Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt şenlikleri gibi ulusal bir görünüm çizemediği görülür. Bu yönüyle şenlikler, sınırlı bir coğrafyada, sınırlı katılımla gerçekleşen etkinlikler olmaktan öteye gidememekte, dernekler arasında birlik ve beraberlik istenilen ölçüde sağlanamamaktadır. Yörük-Türkmen ve göçer kültürü hakkında yapılan çalışmalar sınırlı olduğu için şenlikleri organize edenler göçer yaşamı dinlediklerinden, gördüklerinden esinlenerek gerçekleştirir. Aynı şekilde şenlik programlarında da birbirinden farklı, esnek bir plân örgüsünün takip edildiği görülür. Şenliklere uygun içerik oluşturulamadığında ise katılımcıların eğlenmesi amacıyla yerel sanatçıların ya da popüler şarkıcıların sahne aldığı görülür.

Yörük derneklerinin organize ettiği şenlikler yirmi yıla yakın bir zamandır birçok farklı noktada düzenleniyor olsa da şenliklerin program içeriklerinde ve akışında büyük bir değişimin gerçekleşmediği görülür. Aynı durum Yörük- Türkmen kültürünün halka anlatılmasında da karşımıza çıkar. Bu durumda yapılan çalışmaların sayı ve içerik yönünden yeterliliğini sorgulamak gerekir. Bilgi sahibi oldukça daha bilinçli değerlendirilebilecek birçok konu gibi şölenlerde romantik bir bakış açısıyla ve nostaljik bir yaklaşımla ele alınmaya devam etmektedir.

Şenliklerde bir taraftan göçer kültürün yaşatılması ve geleneğin devamı konusunda istek ve arzular dile getirilse de diğer taraftan yerleşik düzene geçmemek konusunda bugüne kadar kararlılık göstermiş konar-göçer Sarıkeçili Yörüklerinin sorunlarına çözüm bulmaya yönelik ortak bir adım atılmadığı hatta Yörüklere bu konuda bir destek sunulmadığı görülür. Bu durum derneklerin konuya yaklaşımını ve samimiyetini sorgulanabilir kılar.

Bunun yanı sıra Yörük dernek temsilcilerinin bir bölümü göçer gelenek konusunda eksikleri olduğuna ve araştırma yapma gerekliliğine vurgu yapsalar da nasıl bir yöntem takip etmeleri gerektiğini bilmemektedirler. Son yıllarda Akdeniz Üniversitesi başta olmak üzere ve birkaç üniversitede "Yörük Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi kurulmuştur. Kurulma amacı Yörük kültürünü oluşturan temel etkenleri araştırmak, kaybolmaya yüz tutmuş bu kültürü bilimsel anlamda desteklemek, incelemek ve bu konuda eserler vermektir." (http://bhim.akdeniz.edu.tr). Bu çalışmaların hem devlet hem de özel kurum ve kuruluşlar tarafından desteklenmesi bilgi açığının giderilmesine imkân sağlayabilir. Bu aynı zamanda akademisyenlerin konu hakkında araştırmalar yaparak uzmanlaşmalarına da etki edebilir.

Tartışmasız olan konu ise Yörük-Türkmen ve göçer yaşam biçimi konusunda bilgi eksikliğinin giderilmesi için farklı disiplinlerde görev yapan akademisyenlerin ortak çalışmalar yürütmesi ve toplanan bilgilerin, kaynakların bir merkezde toplanması gerekliliğidir. Enstitüler kurularak araştırmalar bu merkezlerden yönetilebilir, arşiv oluşturularak birçok araştırmacıya doğru ve güvenilir bilgi kaynağı sunulabilir. Tarihî arşiv kayıtlarında eksikliği hissedilen gündelik yaşam pratikleri, Yörük şenliklerinin yarattığı sinerji ile kayıt altına alınabilir. Günümüzde elde edilen verilerin yanı sıra etno-arkeolojik verilerle Assmann'ın vurguladığı "kayan boşluk" doldurulmaya çalışılabilir. Türkiye'de yerleşik düzene geçen Yörüklerin yaşadıkları mekânlar tespit edilerek herkesin kullanımına sunulacak bir Yörük-Türkmen haritası oluşturulabilir. Akademisyenler arasında oluşacak bilgi ağı ile daha kapsamlı ve doğru veriler elde edilerek yaygınlaştırılabilir. Tarihini ve kültürel geçmişini, dizi senaryoları ile kurgulamaya çalışan bir topluluk yapısından sıyrılıp doğru ve gerçek bilginin ortaya çıkışına hizmet etmek gerekir. Tüm bu süreç büyük bir uğraş gerektiriyor olsa da geleceği kurgulamak, geçmişi bilip anlamakla mümkün olacaktır. Sonuç olarak denilebilir ki Yörük şenlikleri bugün bu konuların tartışılmasını sağlamış olmakla başarısını ortaya koymuş, akademik dünyaya da çalışabilecek yeni bir araştırma alanı sunmuştur.

KAYNAKÇA

ASSMANN, Jan, 2001, *Kültürel Bellek: Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik,* İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

BARFIELD, Thomas J., 1993, *The Nomadic Alternative*, New Jersey: Englewood Cliffs.

CONNERTON, Paul, 1999, *Toplumlar Nasıl Anımsar*, Çev. Alaeddin ŞENOL, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

ÇETİNTÜRK, S., 1943, "Osmanlı İmparatorluğunda Yörük Sınıfı ve Hukuki Statüleri", *AÜDTCF Dergisi*, 2 (1), s. 107-116.

ERÖZ, Mehmet, 1991, *Yörükler,* İstanbul: TDAV Yayınları.

ESİN, Emel, 1978, *İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş*, (Türk Kültürü El Kitabı II. Cilt Ayrı Basım), İstanbul: İstanbul Edebiyat Fakültesi Matbaası.

GLASSIE, Henry, 1995, "Tradition", *The Journal of American Folklore*, 108 (430), s. 395-412.

GÖKBİLGİN, M. Tayyib, 2008, *Rumeli'de Yürükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan*, İstanbul: İşaret Yayınları.

HALAÇOĞLU, Yusuf, 1988, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi,* Ankara: TTK Basımevi.

HALMAN, Talat, 2005, "Kaç/Göç: Göçebe Kültürü ve Türk Kültürü", *Türk(iye) Kültürleri*, Derl. Gönül PULTAR, Tahire ERMAN, Ankara: Tetragon İletişim Hizmetleri A.Ş.

KAFESOĞLU, İbrahim, 1977, *Türk Milli Kültürü,* 46, Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

KHAZANOV, Anatoly M., 1984, *Nomads and The Outside World*, Çev. Julia CROOKENDEN, USA: The University of Wisconsin Press.

KURTOĞLU Ayça, 2005, "Mekansal Bir Olgu Olarak Hemşehrilik ve Bir Hemşehrilik Mekanı Olarak Dernekler", *European Journal of Turkish Studies*, 2. erişim: http://ejts.revues.org/375.

KUTLU, Muhtar, İskender YILDIRIM, 2010, "Göç, Nostalji ve Festival", *Halk Kültüründe Göç Uluslararası Sempozyumu*, 28-30 Mayıs 2010, Balıkesir, erişim: www.motifakademi.com/components/publications.

LINDNER, Rudi Paul, 1982, "What was a Nomadic Tribe?", *Comparative Studies in Society and History*, 24 (4), s. 689-711.

---------- 2000*, Ortaçağ Anadolu'sunda Göçebeler ve Osmanlılar,* Çev. Müfit GÜNAY, Ankara: İmge Kitapevi.

---------- 2008, *Osmanlı Tarih Öncesi*, Çev. Ayda AREL, İstanbul: Kitap Yayınevi.

NORA, Pierre, 2006, *Hafıza Mekanları,* Çev. Mehmet Emin ÖZCAN, Ankara: Dost Yayınları.

ORHONLU, Cengiz, 1987, *Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretlerin İskanı*, İstanbul: Eren Yayınevi.

ÖRNEK, Sedat Veyis, 1977, *Türk Halkbilimi*, Ankara: İş Bankası Yayınları.

SARI, Cemali, 2013, "Batı Toroslar'da Yaylaların Fonksiyonel Değişim Süreci ve Yayla Şenlikleri", *Marmara Coğrafya Dergisi,* S. 27, s. 242-261.

PARLATIR, İsmail vd., 1998, *Türkçe Sözlük,* c. 2, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
SÖNMEZ, Yücel, 2010, "Avatarların Zirvesi", *Radikal Hayat*, 24 Kasım 2010, s. 12-14.
STOELTJE, Beverly J., 1992, "Festival", *Folklore, Cultural Performances and Popular Entertainments,* Ed. Richard BAUMAN, New York: Oxford University Press, s. 261-271.
ŞAHİN, İlhan, 1982, "Osmanlı İmparatorluğu Konar - Göçer Aşiretlerin Hukuki Nizamları", *Türk Kültürü,* XX (227), s. 285-294.
_____, 2000, "Göçebeler", *Yeni Türkiye 701 Osmanlı Özel Sayı II*, c. 6, S. 32, Ankara, s. 379-387.
_____, 2006, "Review of the Recent Studies on the Nomads (Yörüks) in the Ottoman Empire", *Osmanlı Döneminde Konar Göçerler,* İstanbul: Eren Yayıncılık.
ŞAHİN, İlhan, Hikari EGAWA, 2007, *Bir Yörük Grubu ve Hayat Tarzı Yağcı Bedir Yörükleri,* İstanbul: Eren Yayıncılık.
TUZTAŞ-HORZUMLU, Ayşe Hilal, 2014, *Konup Göçmek, Yerleşmek ve Yaşamak: Sarıkeçili'lerde Mekan ve Anlatı,* Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
TÜRKAY, Cevdet, 1979, *Osmanlı İmparatorluğunda Aşiret, Oymak ve Cemaatler*, Tercüman Kaynak Eserler Serisi, İstanbul: Garanti Matbaası.
www.facebook.com/ Pervin Çoban Savran 2010.
www.facebook.com/turkcenindirilishareketi/posts/1773704852645640:0
https://tr.boell.org/tr/2014/06/16/goecerlik-ve-geleneksel-gida-yoentemleri
https://www.yorturkvakfi.com/yoruk-turkmen-vakfinin-amaci.html
http://bhim.akdeniz.edu.tr/yoruk-kulturu-uygulama-ve-arastirma-merkezi-kuruldu/

Kaynak Kişiler

Cemal Candan, 73 yaşında
Mehmet Can, 77 yaşında
MuammerAkgül- Toros Yörük Türkmen Federasyonu Üyesi
Osman Demiroğlu - Antalya-Dumanlı Yaylası 2006 Solaklı Yörük Beyi
Pervin Savran - Sarıkeçili Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Başkanı